

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХОДОЗНАВСТВА
КАФЕДРА КИТАЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КУРСОВА РОБОТА

з китайської філології

На тему:

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ДЕЙКСИСУ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Некришевич Діани Анатоліївни

Студентки IV курсу, групи Пкит 07-19

Спеціалізація 035.065 Східні мови та літератури

Філологія (Переклад (китайська))

Науковий керівник: ст. викл. Мерзлюк Д.О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії

(підпис)(прізвище та ініціали)

(підпис)(прізвище та ініціали)

(підпис)(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ДЕЙКСИСУ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	5
1.1 Актуалізація проблеми вивчення категорії дейксису в сучасній лінгвістиці.....	5
1.2 Категорія дейксису в китайській мові.....	6
1.3 Специфіка засобів реалізації категорії дейксису в китайській мові.....	10
Висновки до Розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ДЕЙКСИСУ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	14
2.1 Показники дейксису в китайській мові.....	14
2.2 Система засобів реалізації категорії дейксису в китайській мові.....	16
2.2.1 Персональний дейксис.....	16
2.2.2 Темпоральний дейксис.	22
2.2.3 Дискурсивний дейксис.....	24
2.2.4 Просторовий дейксис.....	25
Висновки до Розділу 2.....	26
ВИСНОВКИ.....	28
论文摘要.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Час та простір завжди були невід'ємною складовою людського життя та базовими категоріями у світі, важливими концептами культури. Ці поняття відіграють важливу роль як у гуманітарних, так і в технічних науках. Час є філософською та онтологічною категорією, що виражає тривалість буття та послідовність зміни станів матерії, які відображаються в її явищах та станах. Сучасні філософські студії визнають, що час, нарівні з простором, є однією з форм існування матерії, яка постійно розвивається та відображає послідовну зміну її явищ та станів. (ФЕС, 2002, с. 710)

Поняття часу має безліч класифікацій та розподілів, проте загалом виділяють три його типи: фізичний, хронологічний і лінгвістичний. Безпосередньо лінгвістичний вид часу являє собою намагання людського розуму створити модель реального часу завдяки різним семіотичним системам, які виражені формальними мовними засобами. Ф. де Соссюре визначив поняття лінгвістичного часу як буття мови, зміну мовної системи в часі, мова знаходиться в постійному розвитку.

Категорія дейксису досі лишається актуальною темою для досліджень та викликає неоднозначні дискусії навколо себе. Дослідженням цього явища займалися такі вчені, як Р. Якобсон, Г. Пол, Дж. Остин, П. Грайс, М. Холідей та інші. Темпоральність та аспектуальність має тісні зв'язки з поняттям дейксису в силу того, що при його дослідженні вчені використовували терміни, пов'язані з поняттям "часу".

Актуальність дослідження полягає в необхідності вивчення механізмів та особливостей категорії дейксису та її реалізації в сучасній лінгвістиці. Крім того, це можливість розвитку нових перспектив у дослідженні категорій дейксису, часу, простору та виду.

Мета роботи – встановити особливості лінгвістичних засобів реалізації категорії дейксису в китайській мові.

Завдання дослідження:

- сформулювати теоретичні положення роботи для вивчення категорії дейксису;
- класифікувати категорію дейксису в китайській мові;
- визначити засоби реалізації категорії дейксису в китайській мові та його функціональні особливості.

Об'єктом дослідження є категорія дейксису в китайській мові.

Предметом дослідження є засоби реалізації категорії дейксису в китайській мові.

Методи дослідження: загальнонаукові методи (індукція та дедукція, аналіз та синтез) для узагальнення теоретичних положень дослідження; описовий метод для інтерпретації засобів реалізації категорії; лінгвістичні методи (компонентний аналіз, контекстуальний аналіз, контрастивний аналіз) для розкриття семантичної структури, аналізу функціонування засобів реалізації категорії дейксису, зіставлення оригінального тексту з його перекладом.

Матеріали дослідження: 13 прикладів речень з уривків китайської газети 国际日报 Guoji Ribao та інших прикладів літератури, ЗМІ і також мережі Інтернет.

Практичне значення: можливість використання отриманих результатів в процесі навчання таких дисциплін: "Теоретична граматики китайської мови", "Теорія та практика перекладу з китайської мови"; для підготовки у написанні різних видів студентських робіт на задану тему.

Структура: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, загального висновку та списку використаної літератури, анотації китайською мовою. Обсяг роботи становить 33 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ДЕЙКСИСУ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

1.1 Актуалізація проблеми вивчення категорії дейксису в сучасній лінгвістиці

Поняття дейксис відоме з античних часів, але в новий час увагу до нього привернув німецький індоєвропеїст К.Бругманн (К.Бругманн, 1924). На роботу Бругманна спирався відомий німецький психолог і лінгвіст К.Бюлер (Бюлер, 1934), який у своїй книзі 1934 р. "Теорія мови" багато місця присвятив дослідженню дейксису. Бюлер першим вказав на два явища, похідні від власне дейксису: анафору та *Deixis am Phantasma* - явище уявного перенесення дейктичного центру в довільне місце простору та часу.

Ще одна традиція вивчень дейксису бере початок від О.Есперсена (Есперсен, 1922), який у 1922 р. запропонував поняття "шифтер" для характеристики мовних одиниць, вживання та розуміння яких радикально залежить від мовця та інших комунікативних координат. Дейктичні елементи - найбільш типові приклади шифтерів.

Останнім часом вивчення дейксису із суто теоретичного дедалі більше спирається на емпіричне вивчення дейктичних засобів у мовах світу. Зібрано великі корпуси даних щодо дейктичних засобів різних мов. Так, у збірнику "Займенникові системи" (1987), укладеному У.Віземанн, зібрано багатий матеріал з багатьох мов різних ареалів. Займенники як один з основних дейктичних засобів являють собою найкращий полігон для досліджень дейктичних механізмів.

У дослідженні Х.Диселя (1999) детально розглянуто основний засіб просторового (а також і предметного та часового) дейксису, а саме вказівні займенники, або демонстративи. Дисель розрізняє демонстративи кількох синтаксичних типів - субстантивні (Як в українській фразі: "А це що таке?"), ад'єктивні ("Це крісло зручне"), адвербіальні (там) та такі, що "ідентифікують"

(ось). Демонстративи мають рідкісну для службових слів особливість - вони етимологічно ніколи не походять із лексем інших класів. Таким чином, демонстративи входять до базового морфологічного складу мов. Імовірно, це пояснюється саме їхньою дейктичною функцією: дейксис являє собою один із найдавніших і найбільш фундаментальних механізмів людської мови.

У сучасній лінгвістиці поступово формується типологія мов з точки зору використання дейктичних категорій. Так, С. Левінсон (Левінсон, 1984) протиставляє два типи мов з погляду того, який момент часу беруть за основу під час письмової комунікації - момент створення повідомлення чи момент його отримання адресатом. Одні мови схильні до виразів на кшталт "Я пишу це сьогодні, а ти отримаєш це завтра", інші - до виразів на кшталт "Я написав це вчора, а ти читаєш це тільки сьогодні".

Отже, як видно з цього пункту, дослідженням дейксису займалися з давніх часів і багато відомих науковців, таких як К.Бругманн, Ч. Філлмор, Р. Якобсон, Х.Діссель, Л.Гренобль, О.Есперсен. Це поняття відоме з античних часів, і вже тоді було виділено різні види дейктичної інформації та О.Есперсен, у проведених ним дослідженнях, довів вплив дейктичної інформації на переклад.

1.2 Категорія дейксису в китайській мові

Термін дейксису походить з давньогрецької мови та перекладається як "вказівка". Категорія полягає в орієнтації на певну точку відліку, відносно якої відбувається актуалізація простору, суб'єктів або часу, що призводить до розподілу дейксису на три основні типи: *просторовий, персональний та темпоральний*.

Лінгвіст та психолог К. Бюлер (Бюлер, 1993, с. 78) став одним з перших дослідників категорії дейксису. Спираючись на його класифікацію, існує три типи дейксису, які є найбільш поширеними серед великої кількості способів вираження вказівки: 1) дейксис видимого; 2) контекстуальний або анафоричний дейксис; 3) дейксис уяви.

Назва контекстуального дейксису говорить сама за себе та вказує на контекст мовлення, а дейксис уявлення вказує на те, що не є присутнім у полі зору мовця та не було згадано попередньо в рамках конкретного контексту чи діалогу, але є відомим як мовцю, так і адресату, основується на їх знаннях про світ, пов'язаних з об'єктом вказівки.

Дослідник чітко розмежовує дейктичні та номінативні мовні знаки, зазначаючи, що дейктичні знаки не надають інформації про клас дій, предметів чи явищ, як наприклад, номінативні. К. Бюлер визначає дейктичні мовні знаки за ознакою позиції центру координат мови, таких як "Я", "тут" та "зараз". Центр координат – постійна величина, незалежна від мовця, що формується емпіричним шляхом (Бюлер, 1993).

К. Бругманн також досліджував цю категорію та визначив дейксис як морфологічну категорію, виділивши чотири типи вказівки: нейтральний тип, вказівку на сферу мовця, вказівку на сферу співрозмовника та вказівку на віддаленість від мовця. Відповідно до цієї класифікації мовознавець виділив два вказівних та два особових типи дейксису. Це означає, що можна розрізнити Я-дейксис та Ти-дейксис, які вказують на мовця та адресата відповідно, а також цей-дейксис та той-дейксис, які вказують на близький та далекий об'єкти (Brugmann, 1904).

Подальший розвиток категорії дейксису, так само як і більшість сучасних визначень, пов'язаний з роботами вчених, таких як Ч. Філмор, Р. Якобсон та О. Есперсен. У своїх дослідженнях вони вважають дейктичні знаки "шифтерами", оскільки вони залежать від референтної співвіднесеності. Ч. Філмор визначає дейксис як вказівку на особу мовця та адресата, час і місце висловлювання. Він описує дейксис як "назву тих аспектів мови, інтерпретація яких залежить від ситуації висловлювання: часу самого висловлювання, часу до/після висловлювання, місця (розташування) мовця під час висловлювання та особистості мовця і аудиторії" (Fillmore, 1966, p. 220; Fillmore, 1982, p. 35). Також він пропонує свою типологію дейксису, яка включає п'ять видів: *темпоральний*, *особовий*, *просторовий*, *соціальний* та *дискурсивний* (Fillmore, 1972).

Також існує розділення *первинного* та *вторинного* дейксису. *Первинний дейксис* відображає безпосередній зв'язок дейктичного слова з мовним актом і зазвичай вказує на місце та час, в яких відбувається мовлення, зважаючи на реальні умови. Такий дейксис спрямований на мовця як суб'єкта мовлення.

З іншого боку, *вторинний дейксис* спрямований на мовну позицію самого мовця і відображає посилення до слова, пов'язаного з мовленнєвим актом. Він зазвичай пов'язаний з наративним дейксисом, який не має прямого зв'язку з мовною ситуацією. Розбіжність між просторовою точкою відліку та місцем мовця є характерною рисою вторинного дейксису, що може призвести до перенесення точки відліку. Наприклад, дейктичні слова "тут" можуть перетворитися на "там".

Так як дейксис вказує на учасників мовної ситуації, її місце та час, а категорія включає посилення на час, місце та особу, то зазвичай виділяється три типи дейксису: *персональний*, *темпоральний* та *просторовий*. Ці типи діляться на основі трьох параметрів, точки відліку, яка слугує дейктичним центром. Таким чином, ці типи залежать від точки відліку.

Персональний дейксис вказує на учасників мовленнєвого акту та їхню роль у висловлюванні. Часто вживають термін "предметний дейксис", який є складовою персонального. Цей тип пов'язаний з категорією персональності, яка описує учасників ситуації відносно мовця та інших учасників позамовної ситуації. Функційно-семантичне поле персональності базується на самій категорії, яка характеризує учасників відносно учасників мовленнєвого акту, зокрема мовця, та рідше слухача.

В новітніх дослідженнях прийнято вважати, що дейксис є категорією, що зосереджується навколо мовця, тому що одна з дейктичних точок відліку – Я – відображає центральну категорію мовця. Також слід зауважити, що дейксис можна поділити на два типи: *близький і віддалений*. Близький дейксис вказує на предмет, який знаходиться неподалік від мовця, він вже згадувався та відомий. Віддалений дейксис вказує на предмет, про який ще не згадували.

Темпоральний дейксис служить для орієнтації на час мовленнєвого акту. У дослідженні концепту "часу" дейктичні слова є важливими, оскільки темпоральні дейктики є найбільш вживаними темпоральними лексемами. Концепцію темпорального дейксису Х. Рейхенбах описав за допомогою трьох понять: часу мовлення (speech time), часу події (event time) та точки відліку в часі (reference time) (Рейхенбах, 1947).

Традиційно час уявляється як лінія або вектор, що напрямлений від минулого до майбутнього. Мовець ділить час на певні відрізки залежно від співвідношення моменту події та моменту мовлення. Це може бути "ситуація у часі збігається з моментом мовлення", "ситуація передує моменту мовлення" і "ситуація слідує за моментом мовлення". Час завжди має точку відліку - тимчасову подію, щодо якої концентруються інші часові точки. Зазвичай, центром дейктичного центру є сам момент мовлення. Таким чином, можна прийти до висновку, що поділ поняття часу на минулий та майбутній є умовним, оскільки для його визначення необхідно мати точку відліку, відносно якої час або передує або слідує.

Просторовий дейксис використовує поняття людського Я, що є основою для орієнтування в просторі. Ця категорія допомагає вказати на розташування об'єкту або ситуації в просторі відносно дейктичного центру, який відповідає місцезнаходженню мовця в момент мовлення. Підтипи просторового дейксису: *ближній* та *дальній*.

Згідно з сучасними лінгвістичними дослідженнями, просторовий дейксис є егоцентричним, але може мати і не-егоцентричний дейксис, який відображає не положення мовця, а положення адресата. Цей параметр орієнтації може бути класифікований як об'єктивний або суб'єктивний дейксис, залежно від центру координації, що може бути мовцем або предметом, який не збігається з мовцем. Також просторовий дейксис може бути класифікований як *аутодейксис* або *гетеродейксис*, залежно від того, чи вказує висловлювання на місце мовця, чи на місце, що його не включає (Sitta, 1993). Ці типи категорії є граматицізованими і безпосередньо пов'язаними з відповідним дейктичним центром. Крім того,

сучасні лінгвісти розрізняють ще два типи дейксису: *соціальний* та *дискурсивний* (Fillmore, 1975; Lyons, 1977; Levinson, 1983).

Дейксис дискурсу, також відомий як *текстовий дейксис*, використовує формальні елементи тексту (лексичні або граматичні) для відсилання до будь-якої частини тексту. Центр дискурсивного дейксису визначається положенням дейктика в поточному дискурсі. Цей тип категорії використовує дейктичні вирази, які найчастіше запозичені з області простору та часу, наприклад, "той", "цей", "лівіше", "ближче", "на наступній сторінці", "попередній сторінці" та інші.

Соціальний дейксис описує аспекти мовленнєвих актів, які відображають, закріплюють або визначають соціальну ситуацію, в якій вони відбуваються (Fillmore, 1975).

До основних мовних категорій, що пов'язані з цим типом, належать категорії *Tu/Vi* та ввічливості в мовах Південно-Східної Азії. Залежно від соціального статусу мовця та слухача, вони можуть звертатися до один одного по-різному. Займенник *Tu* вживається для неформального звернення до однієї людини, тоді як займенник *Vi*, навпаки, використовується у більш офіційних та формальних випадках для звернення до багатьох людей.

До категорії *Tu/Vi* додається категорія *гоноративу* – спеціальні лексичні одиниці, які використовуються для передачі статусу, титулу або посади людини. До цих лексичних одиниць належать такі слова, як містер, пані, добродій, Ваша честь, капітан, офіцер, генерал, а також терміни, що позначають різні професії, такі як доктор, професор, президент та інші.

1.3 Специфіка засобів реалізації категорії дейксису в китайській мові

Дейксис є широко використовуваним мовним явищем, яке існує у всіх мовних одиницях. Ця категорія належить до області прагматики, а також використовується в лінгвістичній філософії, семантиці та психолінгвістиці. Для вираження дейктичної семантики можна використовувати:

- 1) морфеми та флексії зі значенням місця, часу та особи;

2) синтаксичні конструкції, що виражають граматичні категорії, такі як пасивний або активний стан, доконаний або недоконаний вид і тд.;

3) лексичні одиниці, наприклад займенники (зокрема особові) та прислівники.

Дейктики - це слова або морфеми, які мають дейктичну семантику та виконують функції показу на референта. Вони є своєрідними "рухомими вказівниками", які додаються до будь-якого референта. Значення цих слів повністю залежить від ознак денотату та мовної ситуації, учасників, місця та часу висловлювання та контексту. Їх також можна називати шифтерами, показчиками, егоцентриками, анафорою, катафорою тощо.

Тож, дейктики мають різний зміст та можуть належати до різних рівнів мови та формальних засобів вираження в межах рівня. Вони можуть використовуватися у морфемах, граматичних категоріях та частинах мови. Крім того, елементи можуть мати варіативні та інваріативні ознаки.

Інваріантні ознаки (характеристики, які не змінюються), вказують на онтологічні концепти, такі як простір, час і людина, тоді як варіантні ознаки базуються на бінарних опозиціях та градаціях. З використанням цих ознак можна створити синонімічний ряд та антонімічні пари дейктичних слів, таких як "поряд", "поблизу", "недалеко", "близько" та "тоді", "зараз", "ліворуч", "праворуч", "попереду", "позаду", "тут", "там". Хоча словник дейктичних слів не є остаточним, тому що вони можуть бути варіативними в лексиці. Характерною рисою дейктичних слів є їх шифтерність значення, тому слова, такі як "тато", "дочка", "друг", "сьогодні", "праворуч", "дім" можна віднести до цієї категорії слів. Узагальнюючи, іменники, що вказують на особу, простір або час, мають властивості дейктичних слів. Основними ознаками дейктичних слів є: ситуативність, суб'єктивність, егоцентризм, миттєвість і ефемерність значення.

Для граматики будь-якої мови дейктичними категоріями є такі елементи, як вид і час дієслова, стан та особа. В українській мові темпоральний дейксис виражається через видо-часову форму дієслова, просторовий та темпоральний – через прислівники, а особовий – за допомогою займенників. Китайська мова має

свої особливості, щодо поєднання зазначених одиниць з рахівними словами, які поділяються на спеціалізовані та загальні. Використання таких слів, як 我 wǒ, 这 zhè, 那 nà ін., у китайській мові збігається з українськими аналогами. Тань Аошуан зазначає, що ця особливість лексичної складової мови є важливим елементом для виявлення множини. Наприклад, морфема 些 xiē може узагальнювати невизначену кількість, але використання її не завжди є правильною.

У сучасній китайській мові існують декілька типів дейксису, що мають важливе значення. Наприклад, пара займенників 这 zhè та 那 nà, які вказують на предмет/особу або цілу ситуацію. Зокрема, 这 zhè та 这个 zhège означають "це, цей", а найближчий антонім до них - 那 nà та 那个 nàge, що перекладаються як "то, той". Крім того, 这些 zhèxiē та 那些 nàxiē означають "ці" та "ті" відповідно. Також існують займенники, що вказують на місце: 这里 zhèlǐ/这儿 zhè'er – "тут, сюди", 哪里 nǎlǐ, 那儿 nǎ'er – "там, туди". Подібні конструкції можуть бути вживані і щодо певного часу, наприклад 这会儿 zhè huì er – "зараз, в цей самий момент"/那会儿 nà huì er – "тоді, в той час". Загалом, займенники зазначених типів є формально та смислово симетричними, за винятком деяких часових виразів, наприклад 这时候 zhè shíhòu – "в цей час"/那時候 nà shíhòu – "в той час, тоді", що не протиставлені один одному, а вказують на раніше згадану ситуацію.

В залежності від того, як висловлювання вживається, можна розглядати ситуацію з різних точок зору - синхронічної або ретроспективної. У семантиці слів, категорій та конструкцій існують чотири основні ролі мовця: суб'єкт свідомості, суб'єкт сприйняття, суб'єкт мовлення та суб'єкт дейксису. Це одна з причин такої великої кількості дейктиків та слів з дейктичною семантикою.

Висновки до Розділу 1

Для передачі інформації про особу, предмет, місце та час мовленнєвого акту використовується категорія дейксису. Ця категорія представлена різними

засобами на майже всіх рівнях мови, зокрема на морфемному, лексичному та синтаксичному рівнях. Традиційно виділяють три типи дейктиків залежно від точки відліку: темпоральний, просторовий та персональний. Однак, на основі сучасних лінгвістичних досліджень можна виділити й дискурсивний та соціальний типи дейктиків. Зазначимо, що категорія дейксису тісно пов'язана з категоріями часу та простору, особливо в китайській мові, де, за словами більшості синологів, категорія часу та виду є єдиним аспектуально-темпоральним поняттям.

Для визначення інших часових точок важливою є тимчасова подія, що є точкою відліку для категорії дейксису. Дейктичний центр для дейксису визначається відносно особи (предмету), місця та часу. Для темпорального дейксису існують дві важливі характеристики: напрям (минуле - майбутнє) та розташування на шкалі часу щодо початку координат. Категорію дейксису можна виразити за допомогою різних мовних засобів, таких як іменники, прислівники, особові та вказівні займенники, які вказують на місцезнаходження, напрямок та місце, наприклад, 这 zhè або 那 nà. Також, в сучасних лінгвістичних дослідженнях виділяються дискурсивний та соціальний типи категорії дейксису.

Враховуючи проблему омонімії в китайській мові, контекст стає важливим для визначення функцій та значення службового слова, а також будь-якого спеціального показника, який може належати до певної категорії, зважаючи на їх полісемію. Варто зазначити, що деякі інструменти реалізації таксисної категорії можуть мати як вказівні, так і дейктичні характеристики.

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ДЕЙКСИСУ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

2.1 Показники дейксису в китайській мові

Опозиція "я – не я" є основою головної протиставлення ближнього (проксимального) та дальнього (екстремального/дистального) дейксису, яка становить основу лексики цієї категорії. Просторовий дейксис пов'язаний з локалізацією об'єкта відносно дейктичного центру. Контекст є важливим для визначення функцій та значень службових слів та інших спеціальних показників, які можуть мати полісемічність. Для просторового дейксису важливими є місце мовця/спостерігача, просторова точка відліку та денотативний простір, який описує простір події. Точка відліку у просторі - це місце, відносно якого визначається денотативний простір. Для китайської мови також важливим є показник контактності (переміщення об'єкту відносно мовця/спостерігача).

Основні засоби реалізації просторового дейксису включають іменники, прислівники та вказівні займенники, які вказують на положення, направлення та місце, такі як 这 zhè або 那 nà, а також дієслова зі значенням переміщення, наприклад 来 lái, 去 qù, 走 zǒu.

Для утворення пар промаксимального та дистального дейксису в китайській мові використовуються 这 zhè та 那 nà відповідно. За допомогою цих займенників формуються пари слів, такі як 这个 zhège – "це, цей"/那个 nàge – "то, той"; 这些 zhèxiē – "ці"/那些 nàxiē – "ті"; 这里 zhèlǐ/这儿 zhè'er – "тут, сюди", 哪里 nǎlǐ, 那儿 nǎ'er – "там, туди"; 这个地方 zhègè dìfāng – "це місце"/那个地方 nàgè dìfāng – "те місце". Промаксимальний 此地 cǐdì зі значенням "тут" не має дистального відповідника в сучасній китайській мові. Морфеми направлення 来 lái і 去 qù походять від дієслів, що позначають переміщення об'єкта в сторону (до) мовця/спостерігача або від нього. Утворені пари цих морфем несуть значення направлення дії, а дієсловна основа вказує на спосіб переміщення.

Нижче розглянемо приклади поєднання морфем напрямку 来 lái і 去 qù з дієслівними основами у вигляді таблиці:

Таблица 1

№	Дієслівна основа	Промаксимальна морфема 来 lái	Дистальна морфема 去 qù
1.	回 huí	回来 huílái – повертатися (сюди)	回去 huíqù – повертатися (туди)
2.	进 jìn	进来 jìnlái – входити (сюди)	进去 jìnqù – заходити (туди)
3.	出 chū	出来 chūlái – виходити (сюди)	出去 chūqù – виходити (туди)
4.	过 guò	过来 guòlái – підійти (сюди)	过去 guòqù – підійти (туди)
5.	上 shàng	上来 shànglái – піднятися (сюди)	上去 shàngqù – піднятися (туди)
6.	下 xià	下来 xiàlái – спуститися (сюди)	下去 xiàqù – спуститися (туди)
7.	起 qǐ	起来 qǐlái – вставати	–

Тож, для реалізації просторового дейксису використовуються такі засоби: вказівні займенники, такі як 这 zhè/那 nǎ - "це/те", а також дієслова зі значенням переміщення, які поєднуються з морфемами напрямлення, такими як 来 lái, 去 qù. Також використовуються прислівники, які вказують на сторону, наприклад 左 zuǒ/右 yòu - "ліво"/"право", або на положення, наприклад 上 shàng - "зверху" або 下 xià - "знизу", в поєднанні з 边 biān/面 miàn - "сторона, бік, площа".

Для реалізації темпорального дейксису: займенники 这 zhè/那 nǎ в поєднанні з 年 nián - рік, 月 yuè - місяць, 时候 shíhòu та ін., а також лексичні показники темпоральності, такі як 上星期 shàng xīngqī - "минулого тижня" і 去年 qùnián - "минулого року".

Персональний дейксис відображається за допомогою вказівних та особових займенників, таких як 我 wǒ, 咱们 zánmen, 他 tā, 她 tā, 它 tā, а також деяких іменників з семантикою вказівки.

Варто зазначити, що перелік дейктичних показників китайської мови дуже довгий, і їх найкраще проявляти в контексті або в ході розмови.

2.2 Система засобів реалізації категорії дейксису в китайській мові

У цьому підрозділі ми детальніше розглянемо систему засобів реалізації різних типів дейксису на матеріалі окремих уривків з китайської газети 国际日报 Guojì Rìbào та інших прикладів з літератури, ЗМІ і також мережі Інтернет.

2.2.1 Персональний дейксис

Перша особа однини персонального дейксису

Форма дейксису першої особи однини - це дейксис, який має значення вказівки на автора або самого мовця. Тому ця форма дейксису може бути у вигляді займенників першої особи, а саме займенників, які відносяться до самого себе. У письмовій китайській мові, наприклад, у мові, що використовується в газеті 国际日报 Guojì Rìbào, перший особовий займенник може мати форму 我 wǒ – я; 本人 běnrén - я сам, автор або дослідник, а також мовної одиниці у вигляді часток, що маркують значення приналежності 的 de. Однак, у тексті китайського письмового дискурсу в газеті 国际日报 Guojì Rìbào було виявлено першу особу однини 我 та 的 de. Нижче наведемо приклад, що містить дейксис першої особи однини.

(1) “这个中文的笔迹很难, 但是我的老师告诉我以致当中文的笔迹出容易”.
Zhègè zhōngwén de bǐjī hěn nán, dànshì wǒ de lǎoshī gàosù wǒ yǐzhì dāng zhōngwén

de bǐjī chū róngyì. "Цей китайський почерк складний, але (мій) вчитель казав мені, що китайський почерк легкий".

Мовна одиниця займенника 我 позначає саму особу, а саме самого автора, який передає інформацію, спрямовану на читача. Відповідно до типу дискурсу написаний текст, а саме наративний, тобто автор розповідає про мотивацію, досвід, який він має як джерело інформації, яку необхідно донести до читача. І особовий займенник 我 є першим особовим займенником, тому що 我, до якого звертається автор, є лише однією особою. Це також пов'язано з тим, що наративні тексти написані окремими особами, а не групами.

Крім того, у наведеному вище прикладі також наявний дейксис у вигляді морфеми, що функціонує як маркер значення власності, а саме 的 de. Цей дейксис у формі мофеми є дейксисом першої особи однини, оскільки відсилає до значення володіння першого особового займенника 我, референтне значення якого відноситься до автора. Таким чином, особовий дейксис 的 de, що утворює структуру фрази "我的老师" (Wǒ de lǎoshī) "вчитель (мій)" у наведеному вище фрагменті даних, відноситься до значення автора (належить) вчителю.

Перша особа множини

Дейксис першої особи множини - це використання особових займенників, які вказують на себе та залучають інших, включених у сферу авторського самореферентного значення. У китайській мові цей особовий займенник позначається мовною одиницею 我们 wǒmen - ми, як у наступному прикладі.

(2) “中文教我们习惯用我们的两个大脑”.

Zhōngwén jiào wǒmen xíguàn yòng wǒmen de liǎng gè dànnǎo. "Китайська вчить нас звикати користуватися двома великими мізками".

Мовна одиниця 我们 у другому прикладі відноситься до авторського референтного значення, а інші люди, які вивчають китайську мову, включені в сферу авторського Я-значення. Тобто автор навмисно залучає інших людей до

входження в смисл референції, не залучаючи читача. Таким чином, в аспекті кількості 我们 відсилає не лише до авторського сенсу, але й відсилає до інших людей, які вивчають китайську і були включені в сферу сенсу референції. Отже, оскільки йдеться не лише про авторське значення референції, але й про більш ніж одну особу, мовна одиниця 我们 є формою множини дейксису від першої особи.

На рівні морфем також є форма першої особи множини дейксису, а саме 的 de у структурі словосполучення "我们的两个大脑" (wǒmen de liǎng gè dàonǎo) "2 великі мізки (наші)". Ця мовна одиниця є морфемою, яка має семантичну функцію вираження власності. Значення власності у наведеній вище фразеологічній одиниці стосується особового займенника 我们, а саме автора та людей, які потрапили в сферу його значення як власники.

Таким чином, дейксис у вигляді морфем 的 de у структурі словосполучення "我们的两个大脑" (wǒmen de liǎng gè dàonǎo) "2 великі мізки (належать) нам" виступає як дейксис першого займенника множини, що передає значення посилок автора та інших людей, які були навмисно включені в сферу сенсу без залучення читача.

Друга особа однини

Дейксис другої особи - це друга особа або займенник другої особи. Це категорія звертання мовця до когось, хто є слухачем або співрозмовником та/або читачем у контексті письмового дискурсу, який присутній разом з першою особою. Зрозуміло, що друга особа дає посилення на іншу особу в мовленні як референтне значення.

(4) “如果你觉得汉语很酷，为什么你不尝试学习这种语言所以不要犹豫选择中文系作为你的选择”。

Rúguǒ nǐ juéde hànyǔ hěn kù, wèishéme nǐ bù chángshì xuéxí zhè zhǒng yǔyán suǒyǐ bù yào yóuyù xuǎnzé zhōngwén xì zuòwéi nǐ de xuǎnzé. "Якщо ви вважаєте

китайську дуже елегантною, чому б вам не спробувати вивчити цю мову. Тож вам не потрібно вагатися, щоб зробити свій вибір на користь китайської."

Особовий займенник 你 має значення звертання до іншої особи, яка позиціонується як співрозмовник або читач, що виступає одержувачем інформації від мовця чи автора. У цьому контексті дейксис другої особи 你 не має конкретного і визначеного значення референції, наприклад, особа А або особа Б, оскільки хто є читачем, ще достеменно невідомо, тому кожен читач індивідуально може виступати в ролі смислового референта. Таким чином, особовий займенник 你, що міститься у наведеному вище прикладі, є формою дейксису другої особи. А лексично особовий займенник 你 має єдине референтне значення, яке відноситься до однієї особи, тому можна констатувати, що слово 你 є формою дейксису другої особи однини.

Крім того, у прикладі є також друга форма особового дейксису у вигляді морфеми, а саме 的 de у структурі фрази "你的选择" (nǐ de xuǎnzé) "за твоїм вибором". У китайській мові морфема 的 de загалом виконує семантичну функцію вираження значення власності. Виходячи з синтаксичного зв'язку в структурі фрази, значення власності в морфемі 的 de відноситься до другої особи однини 你. Тобто, згідно з правилами китайського синтаксису, іменник 选择 xuǎnzé - вибір, який виступає додатком у структурі словосполучення "你的选择" (nǐ de xuǎnzé) "за твоїм вибором", належить до займенника другої особи однини 你. Таким чином, форма дейксису другої особи 的 de у наведеному вище прикладі відноситься до значення займенника другої особи однини 你.

Друга особа множини

Другий особовий займенник має значення звертання до інших людей поза мовцем, який виступає в ролі слухача або читача, і кількість яких перевищує одну особу. У китайській мові значення множини особи позначається за

допомогою суфікса ~ 们 (~men). Використання другої особи множини персонального дейксису можна побачити в прикладі.

(5) “让我们学习汉语, 来这儿, 我在中文系等你们”.

Ràng wǒmen xuéxí hànyǔ, lái zhè'er, wǒ zài zhōngwén xì děng nǐmen. "Давайте вивчати китайську мову, приходьте, я чекатиму на вас в кафедрі китайської мови".

Займенник 你们 утворюється від другої особи однини слова 你 за допомогою суфікса ~ 们 (~men), який є морфемою, пов'язаною з маркером значення множини, таким чином утворюється дериваційна структура слова 你们. Референтне значення займенника другої особи множини 你们 не відноситься до певного референтного значення, оскільки мається на увазі автором, виходячи з контексту цього прикладу, всі читачі, тобто всі особи, які читають цей текст, можуть бути використані в якості співрозмовника. Тобто люди, які автором позиціонуються як безпосередні отримувачі інформації від автора як сторони, що продукує інформацію.

Третя особа однини

У широкому розумінні, дейксис третьої особи стосується значення посилання на особу/осіб, про яку/яких говорить мовець і співрозмовник у мовленнєвій події. Таким чином, значенням референції дейксису третьої особи однини є персоналія, яка налічує не більше однієї такої особи та особи, відмінної від мовця/письменника та співрозмовника/читача.

(6) “在中文系, 像大其他的语言系, 也常招来中国老师, 请他教我们”.

Zài zhōngwén xì, xiàng dà qítā de yǔyán xì, yě cháng zhāolái zhōngguó lǎoshī, qǐng tā jiào wǒmen. "Кафедра китайської мови, як і інші мовні кафедри, також запрошує викладачів з Китаю. Його попросили викладати у нас".

Іменник 他 t² - а - він відноситься до значення референції особи поза межами письменника і читача і має єдиний критерій (одна особа), оскільки перед

іменником не стоїть суфіксальна морфема 们 (men) як маркер множини. А виходячи з граматичного контексту походження, особовий займенник 他 має паралельну функцію із займенником третьої особи однини 老师 lǎoshī - вчитель в китайській мові. Тобто позиція 他 у реченні може бути замінена займенником третьої особи однини 老师. Отже, слово 他 у наведеному прикладі є формою дейксису третьої особи і має єдине референтне значення.

Третя особа множини

Так само, як і в дейксісі третьої особи однини, значення дейксису третьої особи множини стосується особи, про яку говорить мовець/письменник зі співрозмовником/читачем, і перебуває поза ними обома. Тільки кількісний аспект персони розрізняє їх, а саме: форма множини дейксису третьої особи вказує на значення референції персони, яка становить більше ніж одну особу. На значення множини вказує використання зв'язаної морфемі з суфіксом 们 за займенником третьої особи однини 他.

(7) “学生从中获利,因为他们能学习中国文化”.

Xuéshēng cóngzhōng huò lì, yīnwèi tāmen néng xuéxí zhōngguó wénhuà. "Студенти відчують себе щасливчиками, тому що вони можуть вивчати китайську культуру"

На форму множини третьої особи дейксису вказує вживання слова 他们 tāmen - вони, наявність зв'язаної морфемі суфіксального типу зі значенням множини 们 за займенником третьої особи однини 他. Це також підкріплюється посиланням на слово 他们, що вказує на поширення лексеми, яка йому передувала, а саме 学生 xuéshēng - студенти. Отже, можна констатувати, що особовий займенник 他们 є формою множини третьої особи дейксису, оскільки має значення вказівки на особу, кількість якої перевищує одну особу.

2.2.2 Темпоральний дейксис

Темпоральний дейксис минулого

Темпоральний дейксис минулого - це прислівник часу, який вказує на час, що передував теперішньому або минулому часу. Ця форма дейксису минулого часу, окрім посилання на конкретне пряме часове посилання на минуле, наприклад, 2000 рік, може також посилатися на минуле посилання, яке не має конкретного і визначеного моменту в часі.

(8) “我在高中的时候不太认识中文”.

Wǒ zài gāozhōng de shíhòu bù tài rènshí zhōngwén. "Коли я навчався в старших класах, я мало що знав про китайську мову"

Фраза "我在高中的时候" (wǒ zài gāozhōng de shíhòu) "Коли я ще навчався в старших класах" є формою минулого темпорального дейксису, смислове значення якого не відноситься до певного моменту часу з певністю. Адже період, на який посилається фраза, - це період, який пройшов автор, який на момент написання тексту дискурсу вже закінчив навчання в середній школі і продовжив навчання у вищому навчальному закладі. При цьому час, про який йдеться, не має певної точки відліку, оскільки незрозуміло, на який момент року припадає період навчання у старших класах середньої школи. Таким чином, словосполучення "我在高中的时候" можна підтвердити як форму минулого темпорального дейксису.

Темпоральний дейксис теперішнього

У китайській мові теперішня форма темпорального дейксису характеризується кількома варіантами вживання слів, що описують теперішній час, наприклад, 现在 xiànzài, 如今 rújīn, 当今 dāngjīn, 现时 xiànrí.

(9) “众所周知, 中文很难, 这是让我不自信的地方, 但是现在我可以看到打开这种语言的途径”.

Zhòngsuǒzhōuzhī, zhōngwén hěn nán, zhè shì ràng wǒ bù zìxìn dì dìfāng, dànrì xiànzài wǒ kěyǐ kàn dào dǎkāi zhè zhǒng yǔyán de tújìng. "Китайська, як відомо,

складна, і саме тут я відчуваю себе невпевнено, але тепер я бачу, що мова стала більш відкритою"

Слово 现在 xiànzài - тепер у наведеному вище прикладі слугує для пояснення стану або реакції автора на китайську мову в момент мовлення (коли автор передає у формі письмової оповіді в тексті дискурсу). Тому форма темпорального дейксису 现在 відноситься до теперішнього часу, а саме коли автор висловлює свою думку та/або оцінку складності китайської мови в письмовому дискурсивному тексті, як опис зміни авторського погляду порівняно з попереднім.

Темпоральний дейксис майбутнього

Майбутня форма темпорального дейксису - це пояснення з посиланням на час, який ще не минув, або подію та/або діяльність, яка ще не відбулася, або не відбулася, з огляду на період, коли автор здійснював мовленнєві акти або мовленнєві події. Отже, концептуально настане форма темпорального дейксису, що стосується значення референтного періоду, який пройде, та/або діяльності/подій, які будуть здійснені/відбудуться.

(10) “因为在 2022 年会有很多中国的旅游客来”.

Yīnwèi zài 2022 nián huì yǒu hěnduō zhōngguó de lǚyóu kè lái. "Тому що в 2022 році приїде багато китайських туристів"

(11) “虽然中文系还是不著名的系，但是有一天我肯定会成为成功的人”.

Suīrán zhōngwén xì háishì bù zhào míng de xì, dànshì yǒu yītiān wǒ kěndìng huì chéngwéi chénggōng de rén. "Хоча спеціальність китайської мови ще не дуже відома, я обов'язково колись стану успішною людиною"

У цих прикладах час, який стає теперішнім часом, - це час, коли текст був написаний автором, а саме 4 листопада 2019 року. Таким чином, час, що стоїть після теперішнього часу, є майбутнім часом.

Як і в наведеному вище прикладі (10), часовий дейксис 在 2022 年 (у 2022 році), оскільки це часовий дейксис, який не настав або настав після часу

підготовки тексту, можна констатувати, що це дейксис майбутнього часу. У той час як часовий дейксис 有一天 (колись) у прикладі (11), хоча і не відноситься до конкретного періоду часу, але оскільки він буквально містить значення "пізніше", яке лексично відноситься до часового значення часу, який ще не настав, то часовий дейксис 有一天 можна визначити як такий, що відноситься до часового значення майбутнього часу або як темпоральний дейксис майбутнього.

2.2.3 Дискурсивний дейксис

這 (цей) і 那 (той), як окремі терміни, так і в складі більших виразів, можуть використовуватися як дискурсивні дейктики для відсилання до частини попереднього висловлювання (висловлювань) або тексту. Відношення між дискурсивним дейктиком та його референтом відрізняється від відношення між дискурсивною анафорою та її антецедентом. Перша відсилає до фізичного сегмента дискурсу, тоді як друга, разом із реченнєвим антецедентом, підсумовує зміст. Наступні приклади ілюструють дейктичне використання.

(12) 近幾十年，流傳著一句名言：「三十歲以前不相信共產主義，沒有出息，四十歲以後還相信共產主義，沒有見識。」據說這是羅素說的，而且還有文字略異的不同版本，...

Jìn jǐ shí nián, liúchuánzhe yījù míngyán: `Sānshí suì yǐqián bù xiāngxìn gòngchǎn zhǔyì, méiyǒu chūxī, sìshí suì yǐhòu hái xiāngxìn gòngchǎn zhǔyì, méiyǒu jiànshì.' Jùshuō zhè shì luósù shuō de, érqǐě hái yǒu wénzì lüè yì de bùtóng bǎnběn,...

"Останніми роками популярним є вислів: "Не прийняти комунізм до тридцяти років - недостатньо амбіційно, але не відмовитися від нього після сорока - недостатньо мудро". Кажуть, що це слова Рассела, але точне формулювання варіюється".

(13) 「我的媽媽，是最好的媽媽」，這句話他脫口而出，而且是他在整個敘述過程中，聲音顯得有些稚嫩的一次。

Wǒ de māmā, shì zuì hǎo de māmā', zhè jù huà tā tuōkǒu'érchū, érqǐě shì tā zài zhěnggè xùshù guòchéng zhōng, shēngyīn xiǎndé yǒuxiē zhìnnèn de yīcì. " Моя мама

найкраща", - він вимовив це речення без особливих роздумів, і це був єдиний раз за всю його розмову, коли його голос звучав трохи по-дитячому. "

2.2.4 Просторовий дейксис

Основні проксимальні та дистантні дейктики місця утворюють такі контрастні пари: 這裡(тут), 那裡(там); 這兒(тут), 那兒(там); 這邊(тут), 那邊(там). Хоча ці три пари часто вживаються як взаємозамінні, існують нюанси відмінностей.

這裡 (тут) і那裡 (там) складаються з проксимального або дистального дейктичного терміна, за яким слідує локативна морфема 裡 (всередині). Але два отримані вирази, 這裡 (тут) і那裡 (там), не передають "внутрішнього" значення, яке мають передавати 這裡面 (тут) і那裡面 (там) або 這邊 (тут) і那邊 (там).

這兒 (тут) і那兒 (там) частіше використовуються в усній мові, хоча їх можна зустріти і в письмовій мові. Деякі люди вважають за краще не використовувати слова з суфіксом 兒 на письмі, а деякі не вживають слова з суфіксом 兒 .

Проксимальний 此地 (тут) не має дистантного відповідника в сучасній китайській мові. Деякі інші дейктичні терміни місця є одночасно вказівними і локативними: вказівні дейктичні терміни 左 (ліворуч) і 右 (праворуч) можуть поєднуватися з відповідними локативами 邊 (бік) і 面 (поверхня), утворюючи дейктичні вирази, такі як 左邊 (лівий бік) і 右面 (правий бік). Відносні вказівні терміни, такі як 上 (вгору), 下 (вниз), 前 (спереду), 後 (ззаду) можуть набувати дейктичних властивостей у деяких випадках, коли центр відліку не фіксований. Вони можуть утворювати такі вирази, як 上邊 (вище), 下面 (нижче), 前方 (спереду), 後邊 (ззаду), які також можуть мати дейктичне вживання.

Однак 裡 (в) і 外 (з) поєднуються лише з наступними 邊 (бік), 面 (поверхня) або 頭 (кінець), утворюючи дейктичні вирази. 裡 тут відрізняється від 裡,

розглянутого в попередньому параграфі, не тільки позицією, але й значенням: Тут 裡 слідує за локативною морфемою і завжди означає всередині, тоді як попередній 裡 слідує за дейктичним терміном і означає лише місце, як у 這裡 (тут) і 那裡 (там), хоча може також означати всередині у 屋 (子) 裡 (у кімнаті), 鞋子裡 (у взутті), 家裡 (всередині будинку) тощо.

Висновки до Розділу 2

Поняття дейксису досліджується досить давно, але все ще є актуальним. Це широкий та різноманітний поняттєвий комплекс, який має багато засобів реалізації у мові. Існують різні погляди щодо його визначення та використання, що визначається специфікою та культурним контекстом мови. Крім того, було виявлено, що дейксис пов'язаний з кількома категоріями, такими як час, вид, простір та персональність.

Отже, для досягнення мети дослідження лінгвістичних засобів реалізації категорії дейксису в сучасній китайській мові та виконання поставлених завдань, було заплановано використання комплексу загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів. Ці методи дозволять чітко визначити особливості категорій, засобів її реалізації, роль у мові та властивості на рівні висловлювання, тексту, речення, його частини та словосполучення. Зокрема, використовувалися методи індукції та дедукції, аналізу та синтезу, що узагальнюють теоретичні засади дослідження категорії дейксису. Також використовувався описовий метод для інвентаризації та інтерпретації засобів реалізації цієї категорії.

Ми визначили основні засоби реалізації категорії дейксису в сучасній китайській мові, розподіливши їх за темпоральними, персональними та просторовими дейктиками: іменники, прислівники 上 shàng, 下 xià, 前 qián, 后 hòu, особові 我 wǒ, 咱们 zánmen, 他 tā, 她 tā, 它 tā та вказівні займенники, такі як 这 zhè/那 nà, а також дієслова зі значенням переміщення 来 lái, 去 qù, 走 zǒu, темпоральні специфікатори 上星期 shàng xīngqī, 一个月前 yīgè yuè qián, 很久 以

前 hēnjiǔ yǐqián, 从前 cóngqián, 很快 hěn kuài, 昨天 zuótiān, 后天 hòutiān, 去年 qùnián, 前年 qiánnián, 上/下月 shàng/xià yuè тощо.

На прикладі 13 уривків тексту з китайської газети 国际日报 Guoji Ribao ми ближче розглянули засоби реалізації персональної, темпоральної, дискурсивної та просторової форми категорії дейксису. Персональний підтип категорії дейксису розглянули у шести градаціях: перша особа однини, перша особа множини, друга особа однини, друга особа множини, третя особа однини, третя особа множини. Темпоральний підтип – у трьох градаціях: темпоральний дейксис минулого, темпоральний дейксис теперішнього, темпоральний дейксис майбутнього.

ВИСНОВКИ

У даній роботі було розглянуто поняття дейксису, лінгвістичні засоби та принципи його використання в сучасній китайській мові з урахуванням його семантики та функційних особливостей. В результаті проведеного дослідження були виконані всі завдання, встановлені теоретичні засади дослідження категорії дейксису, розглянута категорія дейксису в сучасних лінгвістичних дослідженнях, проведена класифікація категорії дейксису в сучасній китайській мові, а також визначено засоби реалізації категорії та її функційні особливості.

У даній роботі розглядається поняття дейксису, яке включає в себе явне або неявне вказування на особу, предмет, місце та час мовного акту через дейктичний центр: Я, тут, зараз. Зазначена категорія мови має інтерпретацію, що залежить від ситуації висловлювання, включаючи час мовлення, час до/після мовлення, положення мовця та особистість мовця та слухача. Дейктичний центр може змінюватися в залежності від градації "близькість/дальність" у часі та просторі відносно мовця та адресата: ти, там, тоді. Категорія дейксису поділяється на темпоральний, особовий, та просторовий, а також на соціальний та дискурсивний, проте лише перші три є класичними. Результати проведеного дослідження містять аналіз теоретичних основ категорій таксису та дейксису, класифікацію дейксису в сучасній китайській мові та дослідження засобів реалізації категорій та їх функційних особливостей.

Категорія просторового дейксису в китайській мові може бути виражена за допомогою різних мовних засобів, таких як вказівні займенники 这 zhè/那 nà, морфем направлення 来 lái, 去 qù та дієслівна основа (наприклад, 回 huí, 进 jìn, 出 chū, 过 guò, 上 shàng, 下 xià, 起 qǐ), прислівники 左 zuǒ/右 yòu, 上 shàng, 下 xià, 后 hòu, 前 qián у поєднанні з 边 biān/面 miàn, а також рядом іменників, що мають назву місць.

Темпоральна категорія дейксису може бути виражена за допомогою вказівних займенників 这 zhè/那 nà у поєднанні з місяцями 月 yuè, роками 年 nián, моментами часу 时候 shíhòu тощо. Крім того, можна використовувати лексичні

показники темпоральності, такі як 上星期 shàng xīngqī - "минулого тижня", 一个月前 yīgè yuè qián - "місяць тому", 很久以前 hěnjiǔ yǐqián - "давним-давно", 从前 cóngqián - "колись", 很快 hěnkuài - "скоро", 今天 jīntiān - "сьогодні", 明天 míngtiān - "завтра", 后 hòutiān - "післязавтра", 去年 qùnián - "минулого року" та інші.

У категорії персонального дейксису використовуються вказівні займенники 这 zhè/那 nà та особові займенники 我 wǒ, 咱们 zánmen, 他 tā, 她 tā, 它 tā, а також ряд іменників з дейктичною семантикою. Хоча в більшості випадків категорія реалізується за допомогою вказаних дейктиків, іноді вказівка може бути дещо прихованою. Крім того, важливим для категорії є режим мовленнєвого акту, тому що таким чином проявляється первинний та вторинний дейксис, які описують реальний та нереальний світ.

Поняття дейксису має тісний зв'язок з категоріями часу, простору та персональним дейктиком. У зв'язку з цим можливе повторення засобів реалізації зазначених категорій, але з різними функціями, а також виконання декількох функцій одночасно. Варто звернути увагу на важливість контексту, особливо в темпоральних специфікаторах, які є невід'ємною частиною темпорального дейксису, таксису та категорії часу.

Беручи до уваги важливість явища дейксису як в українській, так і в китайській мові, потрібно проводити подальші лінгвістичні дослідження з метою поглиблення колективних знань про це поняття в сучасному мовознавстві.

论文摘要

本学期的论文讨论了现代汉语中 *deixis* 的概念、语言手段和使用原则，并考虑到其语义和功能特点。通过研究，完成了所有的任务，建立了研究语气词范畴的理论基础，考虑了现代语言学研究中的语气词范畴，对现代汉语中的语气词范畴进行了分类，并确定了实施语气词范畴的手段及其功能特点。

本文论述了语词的概念，包括通过语词中心明确或隐含地表示言语行为的人、主体、地点和时间：我，这里，现在。这类语言的解释取决于话语的情况，包括说话的时间、说话前/后的时间、说话人的位置、说话人和听话人的身份。语词中心可以根据说话人和听话人在时间和空间上的接近/距离的渐变而改变：你、那里、然后。语词的类别分为时间性、个人性和空间性，以及社会性和话语性，但只有前三种是经典的。研究结果包括对 *tais* 和 *deixis* 范畴的理论基础的分析，对现代汉语中 *deixis* 的分类，以及对实现这些范畴的手段及其功能特点的研究。

汉语中的空间词类可以通过各种语言手段来表达，如指向性代词这 *zhè*/那 *nǎ*、方向性语素来 *lái* 去 *qù* 和动词词干（如回 *huí*、进 *jìn*、出 *chū*、过 *guò*、上 *shàng*、下 *xià*、起 *qǐ*），副词左 *zuǒ*/右 *yòu*、上 *shàng*、下 *xià*、后 *hòu*、前 *qián* 与边 *biān*/面 *miàn* 相结合，以及一些地方名词。

词缀的概念与时间、空间和人称代词的范畴密切相关。在这方面，可以重复实施这些范畴的手段，但功能不同，也可以同时执行几种功能。值得注意的是语境的重要性，特别是在时间指定语中，它是时间脱词、的士和时间范畴的一个组成部分。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Brugmann, K. (1904). Kurze Vergleichende Grammatik der Indogermanischen Sprachen. Auf Grund des fünfbändigen, Grindrisses der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen von K. Brugmann und B. Delbrück' verfasst. Strassburg: Verlag von Karl J. Trübner.
2. Chen Lin. Translation of discourse deixis and the restructuring of textual cohesion (in Chinese). Foreign Languages and Their Teaching, No. 7, Serial No. 147, 2001.
3. Chu-ren Huang, Dingxu Shi (2016). A Reference Grammar of Chinese. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Comrie, B (1985). Tense. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Comrie, B. (1976). Aspect an introduction to the study of verbal aspect and related problems. London: Cambridge University Press.
6. Comrie, B. (1998). Rethinking the typology of relative clauses. Language Design 1.pp. 59 – 86.
7. Ehrich, V., & Weissenborn J., Klein W. (Ed.). (1982). Da and the System of Spatial Deixis in German. Here and There: Cross-linguistic Studies on Deixis and Demonstration. Pragmatics and Beyond. (pp. 43-63). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
8. Fillmore, Ch. (1966). Deictic Categories in the Semantics of Come'. Foundations of Language: International Journal of Language and Philosophy, vol. 2, 3, 219-232. New York.
9. Fillmore. Ch., & Jarvella, R., Klein, W. (1982). Towards a Discriptive Frameworkfor Spatial Deixis / Ch.Fillmore. Space, Place and Action: Studies in Deixis and Ralated Topics (pp. 31-59). New York.
10. Fromkin, V, Rodman, H, Hyams, N. An Introduction to Language. Thompson Wadsworth, 1991.
11. G. Yule, Pragmatik. Yogyakarta: Pustaka Belajar, 2014.
12. Givón, T. (2001). Syntax: An introduction (Vol. 2). Amsterdam: Benjamins.

13. Halliday. M. A. K. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar* (Ed. 4). London – New York: Routledge.
14. J. Lyons, *Semantics Vol.1*. Cambridge: Cambridge University Press, 1977.
15. Jespersen, O. (1992). *Philosophy of Grammar*. London: Unwin Brothers.
16. Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
17. Li Ch.N. *Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar* / Ch.N. Li, S.A. Thompson. – Berkley: Univ. of California Press, 1981. – 691 p.
18. Li Ch.N. *Subject and Topic: A New Typology of Language* / Ch.N. Li, S.A. Thompson // *Subject and Topic*. – New York, 1976. – P. 457–589.
19. Reichenbach, H., & Reichenbach M. (1971). *The Direction of Time*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California press.
20. Sitta, G. (1993). *Deixis and Pointing Gestures*. *Semiotica* vol. 96, 3-4. Berlin, New York.
21. Tai, J. H-Y. (1975). *On two functions of place adverbials in Mandarin Chinese*. *JCL* 3: 154-178. (1985). *Temporal sequence and Chinese word order*. John Haiman (ed.) *Iconicity in Syntax*: p. 49–72. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
22. Wei Chunyan. *The translation of deixis between English and Chinese (in Chinese)*. *Journal of North University of China*, Vol. 22, No. 5, 2006.
23. Worf B. (1946). *The Hopi language in Toreva Dialekt* // *Linguistic structures of native America*. Viking Fund Publications in Anthropology. (Vol. 6, pp. 158 – 183). New York: Wenner-Gren Foundation.
24. Wu Yian. *Place Deixis and Subjectivity of Language (in Chinese)*. *Foreign Language Teaching and Research (bimonthly)*, Vol. 35, No. 6, 2003.
25. Xiong Qianli. *Comparison of Chinese and English deixis and their translation (in Chinese)*. *Journal of Jiangnan Petroleum University of Staff and Workers*, Vol. 14, No. 3, 2001.
26. Yang Hengbo. *Comparison and analysis of Chinese and English Deixis (in Chinese)*. *Journal of Qujing Normal College*, Vol. 20, No. 2, 2001.

27. Zheng Daojun. Classification of place deixis (in Chinese). *Foreign Languages and their Teaching*, No 2, Serial No. 142, 2001.
28. ФЕС – Шинкарук, В. І. (Гл. ред). (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис.